

Sygn. akt I C 1958/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 grudnia 2018 r.

Sąd Rejonowy w Legionowie I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący: ASR Agnieszka Chłopik

Protokolant: Joanna Matusiak

po rozpoznaniu w dniu 6 grudnia 2018 r. w Legionowie

na rozprawie

sprawy z powództwa Banku (...) Spółki Akcyjnej z siedzibą w W.

przeciwko E. U.

o zapłatę

I. zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 3.722,08 zł (trzy tysiące siedemset dwadzieścia dwa złote osiem groszy) wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 18 stycznia 2017 roku do dnia 6 grudnia 2018 roku;

II. rozkłada należność zasądzoną w punkcie I wyroku na 10 (dziesięć) rat miesięcznych, w tym pierwsza rata w kwocie 392,08 zł (trzysta dziewięćdziesiąt dwa złote osiem groszy) wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 18 stycznia 2017 roku do dnia 6 grudnia 2018 roku liczonymi od kwoty 3.722,08 zł, a kolejne w kwocie po 370 (trzysta siedemdziesiąt) złotych, płatne do 15. dnia każdego miesiąca, poczynając od miesiąca następnego od tego, w którym wyrok się uprawomocnił - z odsetkami ustawowymi od każdego uchybionego terminu płatności poszczególnych rat;

III. umarza postępowanie w zakresie żądania zapłaty kwoty 624,94 zł (sześćset dwadzieścia cztery złote dziewięćdziesiąt cztery grosze);

IV. oddala powództwo w pozostałym zakresie;

V. nie obciąża pozwanej kosztami procesu;

VI. przyznaje radcy prawnemu C. J. kwotę 1.476 (tysiąc czterysta siedemdziesiąt sześć) złotych, w tym stawkę podatku od towarów i usług, tytułem wynagrodzenia za nieopłaconą pomoc prawną udzieloną pozwanej z urzędu i nakazuje kwotę tę wypłacić ze Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Legionowie;

VII. przejmuje nieuiszczone koszty sądowe na rachunek Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Legionowie.

Sygn. akt I C 1958/16

UZASADNIENIE

Pozwem z dnia 27 lipca 2016 r. powód Bank (...) S.A. z siedzibą w W. wystąpił do Sądu Rejonowego Lublin – Zachód w Lublinie przeciwko E. U. o zapłatę kwoty 4.347,02 zł wraz z odsetkami umownymi w wysokości 10 % rocznie, ale nie więcej niż dwukrotność stopy odsetek ustawowych za opóźnienie, liczonymi od kwoty 4.229,11 zł, od dnia 15 lipca 2016 r. do dnia zapłaty. Jednocześnie powód zażądał zwrotu kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa

procesowego według norm przepisanych. W uzasadnieniu wskazano, iż powód dochodzi powyższej kwoty z tytułu zaległości wynikających z łączącej go z pozwaną umowy o kartę kredytową C. z dnia 27 maja 2014 r. (k. 1-6 pozw, k. 13-14 uzupełniony pozw).

Postanowieniem z dnia 25 października 2016 r. Sąd Rejonowy Lublin – Zachód w Lublinie stwierdził brak podstaw do wydania nakazu zapłaty i przekazał niniejszą sprawę do rozpoznania przez tutejszy Sąd, według właściwości ogólnej pozwanej (k. 7 postanowienie).

Na rozprawie w dniu 5 września 2017 r. pełnomocnik pozwanej ustanowiony z urzędu wskazał, iż z uwagi na historię choroby pozwanej w dacie zawarcia umowy o kartę kredytową znajdowała się ona stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli (art. 82 k.c.). W przypadku uwzględnienia powództwa pełnomocnik wniósł o rozłożenie zobowiązania na raty, również ze względu na stan zdrowia, wieku oraz sytuację finansową pozwanej (k. 91 oświadczenie pełnomocnika pozwanej).

Z uwagi na konieczność dopuszczenia dowodu z opinii biegłego, sprawa została, na podstawie art. 505⁷ k.p.c., rozpoznana z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym.

W piśmie z dnia 30 kwietnia 2018 r. powód zmodyfikował powództwo w trybie art. 193 § 1 k.p.c. i jako podstawę dochodzonego roszczenia wskazał art. 410 k.c. Z uwagi na powyższe powód cofnął pozw o kwotę 117,91 zł z tytułu odsetek umownych. Wniósł o zasądzenie od pozwanej na jego rzecz kwoty 4.229,11 zł wraz z dalszymi odsetkami ustawowymi od dnia wytoczenia powództwa do dnia zapłaty (k. 117-118 pismo pełnomocnika powoda).

W odpowiedzi na powyższe pełnomocnik pozwanej podtrzymał wniosek o oddalenie powództwa w całości, bowiem dokonana modyfikacja podstawy prawnej powództwa – z odpowiedzialności kontraktowej na zwrot nienależnego świadczenia, jest sprzeczna z dyspozycją art. 321 k.p.c. Dodatkowo pełnomocnik pozwanej wskazał, iż E. U. uzyskaną korzyść zużyła w ten sposób, że nie jest już wzbogacona, a jej stan powodował, że nie musiała się liczyć z obowiązkiem jej zwrotu. (k. 147-148 pismo pełnomocnika pozwanej).

W piśmie z dnia 28 czerwca 2018 r. powód cofnął powództwo o kwotę 507,03 zł ze zrzeczeniem się roszczenia, wskazując, że ostatecznie domaga się zwrotu jedynie kwoty niespłaconego kapitału wypłaconego pozwanej (k. 154-156 pismo pełnomocnika powoda, k. 160 pismo pełnomocnika powoda).

Sąd ustalił następujący stan faktyczny.

W dniu 27 maja 2014 r. pozwana E. U. zawarła z Bankiem (...) S.A. z siedzibą w W. umowę o kartę kredytową C.. Na podstawie tej umowy bank wydał pozwanej kartę uprawniającą do dokonywania transakcji w ramach limitu kredytu na warunkach określonych w umowie oraz regulaminie. Bank przyznał pozwanej limit kredytu w wysokości 3.600 zł, co stanowiło całkowitą kwotę kredytu. Umowa została zawarta na okres 12 miesięcy i podlegała automatycznemu przedłużeniu na kolejne okresy 12 miesięcy z zastrzeżeniem wyjątków przewidzianych w § 2 ust. 1 i 2 umowy. Zgodnie z umową, klient mógł wykorzystywać limit kredytu przy użyciu karty w pełnej wysokości, niezwłocznie po aktywacji karty, poprzez dokonywanie zapłaty za wybrane towary i usługi w terminalach oraz na odległość, wypłaty gotówki lub w formie przelewu z rachunku karty na dowolny cel. Oprocentowanie kredytu ustalane było według zmiennej stopy procentowej. Stanowiło równowartość czterokrotności stopy lombardowej NBP. W ramach zawartej umowy bankowi przysługiwało prawo do wypowiedzenia umowy w każdym czasie, z zachowaniem 30 – dniowego terminu wypowiedzenia, z ważnych powodów wskazanych w § 12 pkt 2 a) i b) umowy

(k. 25-46 umowa o kartę kredytową C. wraz z regulaminem i załącznikiem).

W ramach zawartej umowy o kartę kredytową, na wniosek pozwanej, bank udzielił jej dwóch dodatkowych kredytów na spłatę karty kredytowej. Zgodnie z § 19 Regulaminu Kart Kredytowych C. posiadacz karty mógł wnioskować o przyznanie dodatkowych środków w ramach karty kredytowej poprzez skorzystanie z usługi (...) spłat ratalnych (...). Pierwsza kwota kredytu przyznana pozwanej w ramach tej usługi została wypłacona pozwanej w dniu 17 lipca 2015 r.

w kwocie 2.000 zł, zaś druga w dniu 17 września 2015 r. w kwocie 1.800 zł. W wyniku korzystania z karty kredytowej u pozwanej powstało zadłużenie w łącznej kwocie 4.347,02 zł. Na kwotę tę złożyły się następujące wartości 3.722,08 zł jako kwota niespłaconego kapitału kredytów udzielonych w ramach usługi (...) oraz 624,94 zł tytułem odsetek oraz opłat.

(k. 129-139 wyciągi z rachunku karty kredytowej C., k. 31-44 Regulamin Kart Kredytowych C.)

W piśmie z dnia 20 stycznia 2016 r. powód skierował do pozwanej wypowiedzenie umowy o kartę kredytową C. z zachowaniem 2 – miesięcznego terminu wypowiedzenia umowy, licząc od daty otrzymania pisma przez pozwaną.

(k. 140 -142 wypowiedzenie z potwierdzeniem nadania)

Uzyskane w ramach limitu karty kredytowej środki pozwana przeznaczała na spłatę zadłużenia u rodziny, zakup prezentów dla wnuczki oraz inne nieustalone wydatki. Pozwana co do zasady nie dokonywała wówczas zakupu żywności, gdyż dbał o to jej syn, u którego wówczas mieszkała. Środki uzyskane w ramach usługi (...) spłat ratalnych (...) zostały przeznaczone na spłatę powstałego wcześniej zadłużenia na karcie kredytowej.

(k. 129-139 wyciągi z rachunku karty kredytowej C., k. 71, 165v zeznania pozwanej)

Pozwana E. U. leczy się psychiatrycznie od 2004 r., a w 2014 r. była pierwszy raz hospitalizowana i rozpoznano u niej psychozę afektywną dwubiegunową. Występują u niej zarówno fazy depresji, jak i manii. Na początku 2014 r. pozwana miała okres wzmożonego samopoczucia i aktywności. Wtedy zawarła umowę karty kredytowej. Pod koniec 2014 roku wystąpiły u niej objawy depresji. Podobny przebieg choroby wystąpił w 2016 roku, gdy latem miała ona okres maniakalny, a jesienią objawy depresji. W trakcie fazy maniakalnej dokonywała czynności, które były nieadekwatne w stosunku do jej dochodów i potrzeb. Począwszy od 2012 r. u pozwanej występowały naprzemienne okresy manii (wiosna-lato) i depresji (jesień-zima). Rozpoznawana u niej choroba afektywna dwubiegunowa należy do zaburzeń psychicznych o etiologii endogennej. Główne objawy tej choroby to zaburzenia nastroju, emocji i aktywności występujące okresowo.

Na chwilę opiniowania (luty 2018 roku) u pozwanej występowała miernie nasiloną fazą depresyjną w przebiegu psychozy afektywnej dwubiegunowej.

Z powodu zaburzeń afektywnych występujących w przebiegu choroby afektywnej dwubiegunowej (depresja-mania) w dniu 27 maja 2014 r. E. U. miała zniesioną zdolność świadomego i swobodnego podejmowania decyzji oraz wyrażania woli

(k. 75-79 i 93 dokumentacja medyczna, k. 102-108 opinia psychiatryczno – psychologiczna Instytutu (...)).

Pozwana miała wiedzę na temat istoty działania banków, kart kredytowych oraz pożyczek. Była i jest świadoma, że wydatki poczynione przy pomocy karty kredytowej podlegają zwrotowi na rzecz banku, który wydał kartę.

(k. 165-165v zeznania pozwanej)

Pozwana starała się spłacić zadłużenie, jednakże nie udało jej się tego zrobić z uwagi na ilość obciążających ją długów. Obecnie pozwana utrzymuje się z renty rodzinnej w wysokości 2.000 zł miesięcznie. Nie ma nikogo na utrzymaniu. Spłaca trzy kredyty (ok. 1.000 zł miesięcznie). Kontynuuje leczenie psychiatryczne. Obecnie mieszka u siostry, która sprawuje nieformalną pieczę nad jej osobą i majątkiem.

(k. 71, 165-165v zeznania pozwanej)

Ustalając stan faktyczny, Sąd oparł się na oryginałach i odpisach dokumentów zgromadzonych w aktach sprawy, które nie budziły wątpliwości Sądu w zakresie ich autentyczności i prawdziwości treści, a także wydrukach z systemów informatycznych powoda, które nie zostały skutecznie zakwestionowane przez stronę pozwaną. Podstawę ustalenia stanu zdrowia pozwanej w chwili zawierania przedmiotowej umowy o kartę kredytową stanowiła opinia

psychiatryczno – psychologiczna Instytutu (...) w W.. W ocenie Sądu opinia ta jest spójna, rzetelna, a jej wnioski jasne i logiczne. Ponadto została sporządzona przez osoby posiadające specjalistyczną wiedzę z zakresu psychiatrii i psychologii. Brak jest podstaw do kwestionowania jej waloru wiarygodności. Opinia nie była podważana przez strony.

Sytuację majątkową i rodzinną pozwanej Sąd ustalił w oparciu o złożone przez pozwaną zeznania, które były spójne z sytuacją pozwanej przedstawioną w opinii biegłych. Pozwana przyznała, że wpadła w pętlę długów, co spowodowane było przez jej chorobę i związany z tym brak samokontroli.

Sąd zważył, co następuje.

Zmodyfikowane powództwo podlegało uwzględnieniu niemal w całości.

Pierwotnie powód wniósł w niniejszej sprawie o zasądzenie kwoty 4.347,02 zł tytułem spłaty zaległości wynikających z łączącej go z pozwaną umowy o kartę kredytową. Następnie po powzięciu informacji, że w dniu 27 maja 2014 r. pozwana miała zniesioną zdolność świadomego i swobodnego podejmowania decyzji oraz wyrażania woli, stanowisko powoda uległo modyfikacji w ten sposób, że zmienił podstawę prawną dochodzonego roszczenia na żądanie zasądzenia kwoty tytułem bezpodstawnego wzbogacenia (świadczenia nienależnego).

Na podstawie poczynionych w sprawie ustaleń, należało przyjąć, że umowa z dnia 27 maja 2014 roku o kartę kredytową, na podstawie której pozwana korzystała ze środków pieniężnych i usług oferowanych przez powoda jest nieważna.

Nieważność czynności prawnej jest brana pod uwagę przez Sąd z urzędu przy rozpoznawaniu każdej sprawy. Zgodnie z treścią art. 82 k.c., nieważne jest oświadczenie woli złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome albo swobodne powzięcie decyzji i wyrażenie woli. Taka nieważność ma charakter bezwzględny.

Pozwana od co najmniej kilkunastu lat cierpi na psychozę afektywną dwubiegunową. Choroba ta należy do zaburzeń psychicznych o etiologii endogennej. Główne objawy to zaburzenia nastroju, emocji i aktywności występujące okresowo. Zaburzenia nastroju i emocji powodują zaburzenia wszystkich funkcji psychicznych oraz aktywności chorych. W depresji są to zaburzenia treści myślenia, takie jak negatywna ocena siebie, zdrowia, pesymistyczna ocena rzeczywistości i przyszłości. Z kolei zespół maniakałny endogeny jest przeciwieństwem depresji. Podstawowe objawy to wzmoczony nastrój, czyli stałe i zbyt dobre samopoczucie, beztroska, brak adekwatnych relacji na wydarzenia przykre. Procesy myślenia są przyspieszone, upośledzona jest zdolność precyzyjnego myślenia, a także zdolność krytycznej oceny swojego zachowania i sytuacji zewnętrznych. Pojawia się zawyżona ocena własnych możliwości, która niekiedy nosi cechy urojeń wielkościowych. Chory podejmuje różne inicjatywy i pochopne działania bez realnej oceny rzeczywistości, nieprzemyślane i są to np. zbędne zakupy, czy przypadkowe podróże.

Na podstawie opinii biegłych Sąd ustalił, że w chwili zawierania umowy pozwana miała okres wzmoczonego samopoczucia i aktywności (faza maniakałna). Nie ulega zatem wątpliwości, że w tym czasie pozwana miała zniesioną zdolność świadomego i swobodnego podejmowania decyzji oraz wyrażania woli. Na jej wolę dominujący wpływ miało bowiem wywołane chorobą poczucie nieodpartej potrzeby nabywania dóbr przy bezpodstawnie optymistycznym przekonaniu, że będzie ona w stanie spłacić swoje zobowiązania. Pozwana nie mogła zatem, w myśl art. 82 k.c., zawrzeć ważnego kontraktu. W tej sytuacji umowa o kartę kredytową C. z dnia 27 maja 2014 r. jest nieważna, a wypłata przez powoda środków pieniężnych, stanowi świadczenie nienależne. Zgodnie bowiem z art. 410 § 2 k.c. świadczenie jest nienależne, jeżeli czynność prawna zobowiązująca do świadczenia była nieważna i nie stała się ważna po spełnieniu świadczenia.

Nienależne świadczenie jest szczególnym przypadkiem bezpodstawnego wzbogacenia i na podstawie przepisu art. 410 § 1 k.c. stosuje się do niego przepisy art. 405 - 409 k.c. Przepis art. 405 k.c. stanowi, że kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości. Nienależne świadczenie odróżnia się od pozostałych przypadków bezpodstawnego

wzbogacenia źródłem powstania, bowiem do zaistnienia tego zobowiązania dochodzi w wyniku spełnienia świadczenia przez zubożonego, a nie poprzez jakiegokolwiek inne przesunięcia majątkowe, niebędące świadczeniem. Z taką sytuacją mamy do czynienia w niniejszym postępowaniu. Niesporne było, że powód spełnił świadczenie na rzecz pozwanej w postaci wypłaty 3.800 zł, jednak nastąpiło to w wykonaniu nieważnej czynności prawnej.

Nienależne świadczenie podlega zwrotowi na podstawie art. 410 k.c. w zw. z art. 405 k.c. i taki obowiązek spoczywał na pozwanej. Określona przez powoda na kwotę 3.722,08 zł wysokość nienależnego świadczenia nie budzi zastrzeżeń, jest to bowiem kwota kapitału, tj. w jej skład nie wchodzi odsetki, opłaty ani prowizje. Na kapitał złożyły się niespłacone kwoty dodatkowych kredytów udzielonych w ramach umowy o kartę kredytową (tzw. plan spłat ratalnych (...)). Zgodnie z regulaminem pozwana mogła bowiem wnioskować o przyznanie środków dodatkowych w ramach karty kredytowej, co stało się dwukrotnie w dniu 17 lipca 2015 r. (2.000 zł) i 17 września 2015 r. (1.800 zł) Transakcja „przeniesienie transakcji komfort” oznaczała skorzystanie z planu spłat ratalnych komfort. W skład kwoty 3.722,08 zł weszły zatem wyłącznie niespłacone raty kapitałowe tzw. planu spłat ratalnych (...) oraz część kapitałowa planu spłat (...) pozostała do spłaty w momencie jego zerwania z powodu braku regulowania płatności. W skład kwoty dochodzonej pozwem wchodzi zatem 4 raty kapitałowe (...) w kwotach kolejno: 25,35 zł, 143,25 zł, 25,56 zł, 144,44 zł i zamknięcie planu spłat komfort w kwotach 1.871,17 zł i 1.512,31 zł (k. 170 pismo pełnomocnika powoda).

W toku postępowania pełnomocnik pozwanej argumentował, że pozwana E. U. uzyskaną korzyść zużyła w ten sposób, że nie jest już wzbogacona, a jej stan powodował, że nie musiała się liczyć z obowiązkiem jej zwrotu (art. 409 k.c.). Ponadto pełnomocnik pozwanej wskazywał, że pozwana z uwagi na swój stan zdrowia nie miała świadomości na co przeznaczona uzyskane środki pieniężne. Podniesiona argumentacja nie mogła jednak doprowadzić do oddalenia powództwa.

Po pierwsze, ocena kwestii powinności liczenia się z obowiązkiem zwrotu świadczenia jako przesłanki wygaśnięcia roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia aktualizuje się dopiero wtedy gdy ten, kto korzyść uzyskał, nie jest już wzbogacony. Przepis art. 409 k.c. stanowi bowiem, że obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości wygasa, jeżeli ten, kto korzyść uzyskał, zużył ją lub utracił w taki sposób, że nie jest już wzbogacony, chyba że wyzbywając się korzyści lub zużywając ją powinien był liczyć się z obowiązkiem zwrotu.

Z przepisu wynika zatem, że obowiązek wydania korzyści lub zwrotu jej wartości nie wygasa w wypadku gdy mimo zużycia lub utraty korzyści ten, kto ją uzyskał nadal jest wzbogacony.

Po drugie, ciężar dowodu odpadnięcia wzbogacenia obciąża wzbogaconego (pозwanego) jako stronę, która z faktu tego wywodzi skutki prawne (art. 6 k.c.). W rozpoznawanej sprawie pozwana nie udowodniła nawet tego, że wydatkowała całą kwotę otrzymaną od powoda. Należy bowiem wskazać, że część transakcji kartą kredytową dotyczyła wypłat gotówki w bankomacie, zatem powinna była wykazać, że zużyła także tę gotówkę. Jednak w ocenie Sądu prawidłowe jest przyjęcie, co nie było podnoszone przez pełnomocnika pozwanej, że uzyskane przez pozwaną świadczenie zostało w całości przeznaczone na spłatę zadłużenia na karcie kredytowej; wynika to wprost z wyciągów z rachunku karty. Można byłoby zatem przyjąć, że w ten sposób uzyskana nienależnie korzyść została zużyta.

Po trzecie, jednak nawet w przypadku przyjęcia, że pozwana zużyła korzyść, nie zostało przez nią wykazane, że zużyła ją w taki sposób, że nie jest już wzbogacona. W obliczu ustalenia, że świadczenie zostało przeznaczone na spłatę długu nie jest to nawet możliwe. W orzecznictwie jednolicie przyjmuje się, że wzbogacenie trwa nadal w sytuacji, w której ten, kto uzyskał bez podstawy prawnej pieniądze kosztem innej osoby, zużył je na spłacenie własnego długu i że zaoszczędzenie innych wydatków też jest wzbogaceniem. Brak wzbogacenia dotyczy tylko takich sytuacji kiedy zużycie lub utrata wzbogacenia nastąpiło bezproduktywnie, a więc bez uzyskania jakiegokolwiek ekwiwalentu, czy też innej korzyści dla majątku wzbogaconego, zaś korzyścią taką jest z pewnością zmniejszenie pasywów (por. wyrok Sądu Najwyższego z 24 marca 1964 r., I CR 211/63, OSNC 1965 nr 4, poz. 65, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2012 roku, I PK 86/12, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 27 marca 2014 roku, VI ACa 1186/13, wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 8 lutego 2017 roku, I ACa 1016/18).

Po czwarte, także w przypadku przyjęcia koncepcji, że świadczenie zostało zużyte dopiero poprzez dokonywanie płatności i wypłat za pomocą karty, wskazane przez pozwaną w jej zeznaniach wydatki także nie mogą być potraktowane jako bezproduktywne zużycie. Pozwana zeznała, że spłacała w tym czasie dwa inne kredyty oraz pożyczki u znajomych oraz kupowała prezenty dla wnuczki. Według pozwanej w tamtym czasie bieżące utrzymanie (mieszkanie i zakup żywności) zapewniał jej syn. Jest zatem oczywistym, że w takiej sytuacji pozwana jest nadal wzbogacona, gdyż bezproduktywne zużycie obejmuje zaspokojenie bieżących potrzeb konsumpcyjnych (wydatków na bieżące utrzymanie) na poziomie odpowiadającym poziomowi życia osoby, która uzyskała nienależną korzyść, determinowanemu jej dotychczasowymi dochodami. Chodzi tu w szczególności o: zakup żywności, lekarstw, środków czystości, pokrywanie kosztów transportu komunikacją miejską albo własnym samochodem, opłacenie czynszu, rachunków za prąd, abonamentu za telewizję czy telefon komórkowy, itp. Jak wskazano wyżej, spłata długu prowadzi do korzyści w postaci zmniejszenia pasywów, zaś zakup prezentu także pozwala oszczędzić wydatków, a ponadto nie można uznać, by było to zaspokajanie bieżących potrzeb konsumpcyjnych.

Mając na uwadze powyższe, Sąd oddalił wniosek pełnomocnika pozwanej o dopuszczenie dowodu z uzupełniającej opinii biegłego psychiatry i psychologa na okoliczność tego, czy od dnia zawarcia umowy do dnia 17 listopada 2015 roku pozwana miała świadomość powstania po jej stronie obowiązku zwrotu uzyskanych środków. Wniosek ten został zgłoszony po przeprowadzeniu dowodów zgłoszonych wcześniej w sprawie, które nie wykazały okoliczności bezproduktywnego zużycia uzyskanego przez pozwaną świadczenia. Stąd nawet korzystne dla pozwanej ustalenia biegłych nie mogły odnieść skutku w postaci oddalenia powództwa.

Ponadto w ocenie Sądu na podstawie zebranego materiału dowodowego można stwierdzić, że po stronie pozwanej istniała powinności liczenia się z obowiązkiem zwrotu w momencie wyzbywania się lub używania korzyści. Przepis art. 409 k.c. jest wyjątkiem od przewidzianej w art. 405 k.c. ogólnej zasady obowiązku zwrotu, dlatego przepis ten nie może być przedmiotem wykładni rozszerzającej. Na podstawie zeznań pozwanej można stwierdzić, że mimo swojej choroby miała świadomość mechanizmów działania banków oraz istotny umów takich jak zawarta z powódką, umów pożyczki oraz działania karty kredytowej. Była i jest świadoma, że wydatki poczynione przy pomocy karty kredytowej podlegają zwrotowi na rzecz banku, który wydał kartę. Jak sama zeznała na rozprawie w dniu 27 sierpnia 2018 r. „rozumie, że banki zostały powołane do zaciągania kredytów, do oszczędzania. Ma konto w banku. Rozumie, że jak dostaje się kartę kredytową to polega to na tym, żeby spłacić te kredyty, ale ona jakoś nie dała rady” (k. 165 v. zeznania pozwanej).

Powszechnie wiadomo, że osoby cierpiące na psychozę afektywną dwubiegunową nie są w żaden sposób ograniczone w zdolności do przyswajania wiedzy. Choroba przejawia się raczej w braku możliwości kontroli swoich decyzji, natomiast nie wpływa na świadomość konsekwencji podejmowanych decyzji. Wpływa jedynie na pobłażanie dla tych konsekwencji, na zawyżenie własnych możliwości, że konsekwencje te nie stanowią żadnej przeszkody, np. w zaciągnięciu kolejnej pożyczki, i poradzenie sobie z nimi będzie łatwe. Także biegli stwierdzili, że używane przez pozwaną pojęcia i sposób formułowania zdań wskazują na jej dobrą sprawność intelektualną.

Mając na uwadze powyższe – wbrew stanowisku pełnomocnika pozwanej – obowiązek zwrotu korzyści przez pozwaną nie wygasł.

Należy także podkreślić, że niezasadny był zarzut pełnomocnika pozwanej, że zmiana powództwa w niniejszej sprawie była niedopuszczalna z uwagi na treść przepisu art. 321 § 1 k.p.c. Po pierwsze, zmiana powództwa jest co do zasady dopuszczalna w każdej sprawie. Wyjątek wskazany w art. 505⁴ § 1 k.p.c. nie miał zastosowania w niniejszej sprawie, bowiem już z uwagi na konieczność skorzystania z wiadomości specjalnych sprawa została, na podstawie art. 505⁷ k.p.c., rozpoznana z pominięciem przepisów o postępowaniu uproszczonym. Po drugie, do naruszenia przepisu art. 321 § 1 k.p.c. mogłoby dojść ewentualnie w przypadku braku modyfikacji przez pełnomocnika powoda podatny faktycznej i prawnej powództwa i orzeczenia przez Sąd obowiązku zapłaty równowartości wypłaconej kwoty jako zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia, chociaż i w tym przypadku stanowisko orzecznictwa i doktryny nie jest jednolite. Zgodnie z treścią przepisu art. 321 § 1 k.p.c., sąd nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty

żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie. W niniejszej sprawie, na skutek przeprowadzonych dowodów, ujawnione zostały nowe okoliczności, które wywołały wręcz konieczność zmiany powództwa. Na skutek tej zmiany powództwo objęło żądanie zwrotu nienależnego świadczenia i z takiego tytułu doszło do zasądzenia spornej kwoty. Nie ma zatem mowy o orzeczeniu przez Sąd o przedmiocie, który nie był objęty żądaniem pozwu.

Z tego względu, działając na podstawie art. 410 § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 405 k.c., Sąd zasądził w punkcie I wyroku od pozwanej na rzecz powódki kwotę 3.722,08 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 18 stycznia 2017 roku do dnia 6 grudnia 2018 roku.

O odsetkach Sąd orzekł w oparciu o treść art. 481 § 1 k.c., uznając, że skoro pozwana pozostaje w opóźnieniu w zapłacie należności, to powód ma prawo domagać się odsetek ustawowych za okres od dnia następującego po dniu jego wymagalności. Zobowiązanie do zwrotu nienależnego świadczenia uznawane jest za zobowiązanie bezterminowe, a zatem powinno ono zostać spełnione przez pozwanego niezwłocznie po wezwaniu go do tego przez powoda (art. 455 k.c.). Z przedstawionych w sprawie dowodów nie wynika, aby strona powodowa wezwała pozwaną do zapłaty przed wytoczeniem niniejszego powództwa. Należało zatem przyjąć, że wezwaniem do zapłaty było skierowanie przeciwko pozwanej pozwu, którego doręczenie pozwanej nastąpiło w dniu 17 stycznia 2017 roku. Od dnia następnego pozwana pozostaje więc w opóźnieniu ze zwrotem świadczenia. Sąd przyjął, że wezwanie stanowił już pozew przed jego modyfikacją, gdyż w żądanej wówczas kwocie zawierała się także i przede wszystkim kwota wypłaconego pozwanej kapitału, czyli nienależnego świadczenia.

Mając to na uwadze, Sąd w pkt. IV wyroku oddalił powództwo w zakresie żądania odsetek za opóźnienie od dnia wniesienia pozwu do dnia 17 stycznia 2017 roku.

W toku postępowania powód cofnął powództwo o łączną kwotę 624,94 zł (117,91 zł w piśmie z dnia 30 kwietnia 2018 r. i 507,03 zł w piśmie z dnia 28 czerwca 2018 r.) wraz ze zrzeczeniem się roszczenia (k. 160). Zgodnie z przepisem art. 203 § 1 k.p.c., cofnięcie pozwu może nastąpić bez zgody pozwanego aż do rozpoczęcia rozprawy, a jeżeli z cofnięciem połączone jest zrzeczenie się roszczenia – aż do wydania wyroku. Natomiast z mocy art. 203 § 4 k.p.c. Sąd może uznać za niedopuszczalne cofnięcie pozwu tylko wtedy, gdy okoliczności sprawy wskazują, że czynność ta jest sprzeczna z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierza do obejścia prawa. Z okoliczności sprawy nie wynikało, aby cofnięcie pozwu w niniejszej sprawie było sprzeczne z prawem lub zasadami współżycia społecznego albo zmierzało do obejścia prawa. Dlatego też należało uznać, iż powód skutecznie cofnął pozew o zapłatę we wskazanej części. Mając na uwadze powyższe, Sąd na mocy art. 355 § 1 k.p.c. umorzył postępowanie w zakresie żądania zapłaty kwoty 624,94 zł.

W ocenie Sądu zasługiwał na uwzględnienie wniosek pozwanej o rozłożenie zasądzonej należności na raty. Z okoliczności sprawy wynika bowiem, że pozwana od kilkunastu lat leczy się psychiatrycznie. Obecnie utrzymuje się z renty rodzinnej w wysokości 2.000 zł miesięcznie. Spłaca trzy kredyty, na co przeznaczają ok. 1.000 zł miesięcznie. Obecnie mieszka u swojej siostry, która sprawuje nieformalną pieczę nad jej osobą i majątkiem. Sytuacja osobista i materialna pozwanej oraz jej wola spłaty zadłużenia uzasadniały uwzględnienie wniosku o rozłożenie zasądzonej należności na raty na podstawie przepisu art. 320 k.p.c.

Zważywszy na sytuację materialną pozwanej, Sąd doszedł do przekonania, że jest ona w stanie uiścić miesięcznie kwotę 370 zł, przy czym nie zagrazi to nadmiernie interesom powoda, mającego prawo uzyskania efektywnej spłaty długu w rozsądnym terminie.

Rozkładając zasądzone świadczenia pieniężne na raty, sąd nie może - na podstawie tego przepisu - odmówić przyznania wierzycielowi żądanych odsetek za okres do dnia wydania wyroku zasądzającego świadczenie; rozłożenie zasądzonego świadczenia na raty ma jednak ten skutek, że wierzycielowi nie przysługują odsetki od ratalnych świadczeń za okres od daty wyroku do daty płatności poszczególnych rat (tak: uchwała 7 sędziów - zasada prawna Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1970 r., sygn. akt III PZP 11/70, OSNC 1971/4/61).

Orzeczenie o kosztach procesu znajduje swoją podstawę w treści art. 102 k.p.c., zgodnie z którym w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w

ogóle kosztami. W ocenie Sądu w niniejszej sprawie zaszyły podstawy do nieobciążenia pozwanej kosztami procesu. Uzasadnia to całokształt sytuacji osobistej, rodzinnej i majątkowej pozwanej opisanej powyżej, która skłoniła Sąd do podjęcia decyzji o rozłożeniu zasądzzonego świadczenia na raty. Sąd wziął także pod uwagę, że w praktyce do skutecznego podważenia umowy z powołaniem się na wady oświadczenia woli może dojść tylko przed sądem, zaś brak możliwości terminowej spłaty długów przez pozwaną wynikał z tego, że nie była ona w stanie kontrolować zasadności podejmowanych czynności.

Pozwana była reprezentowana w sprawie przez pełnomocnika ustanowionego dla niej z urzędu. Na podstawie obowiązującego w dniu wszczęcia niniejszego postępowania § 8 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (Dz.U. z 2015 r. poz. 1805) Sąd w pkt. VI wyroku przyznał radcy prawnemu C. J. wynagrodzenie za nieopłaconą pomoc prawną udzieloną pozwanej z urzędu w kwocie 1.476 zł (w tym stawka podatku od towarów i usług). Z uwagi na to, że pozwana przegrała proces, Sąd nakazał wypłacić powyższą kwotę ze środków Skarbu Państwa.

Nieuiszczone koszty sądowe w postaci wydatków na wynagrodzenie biegłych należało, na podstawie art. 113 ust. 4 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych, przejść na rachunek Skarbu Państwa z uwagi na okoliczności uzasadniające odstąpienie od obciążania kosztami procesu pozwanej oraz brak podstaw do obciążenia tymi kosztami strony powodowej jako wygrywającej proces.